

"בעל קריאה" מאי היא?

א. תוספות מסכת מגילה דף כא עמוד ב "תנא"

קשיא למה שפירש רבינו משולם בפרק קמא דבבא בתרא (דף טו. ושם) ובהקומץ רבה (מנחות דף ל: ושם) ד"שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן" פירוש יחיד קורא אותן שלא יקרא שליח צבור עמו בפרשת ויעל משה כשחותמין את התורה. וקשיא, שהרי בימיהם לא היה שליח צבור קורא עמהם כדאמר הכא, ועכשיו נמי לא התקינו אלא שלא לבייש מי שאין יודע לקרות! לכך נראה כמו שפירש רש"י בהקומץ יחיד קורא אותן לבדו ולא יהיו שנים מפסיקין וקוראין באותן שמונה פסוקים שמתחילין מויעל לפי שהוא תחילת הפרשה.

ב. רא"ש מסכת מגילה פרק ג סימן א

ומה שנהגו האינדא ששליח צבור קורא היינו שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות כדתנן גבי בכורים (פ"ג מ"ז דמס' בכורים) בתחלה מי שיועד לקרות קורא ומי שאינו יודע לקרות מקרין אותו נמנעו מלהביא מחמת הבושה התקינו שיהו מקרין את הכל. ואין הדמיון נ"ל דהתם נמנעו מלהביא בכורים ועברו על מה שכתוב בתורה, אבל הכא בקיאיין יקראו והאחרים ימנעו, ומחמת הבושה יתנו לב ללמוד הפרשה. אלא נראה הטעם לפי שאין הכל בקיאיין בטעמי הקריאה, ואין צבור יוצאין בקריאתו, והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראוהו בתורה אתי לאינצויי עם ש"ץ, לכך התקינו שיקרא שליח צבור שהוא בקי בקריאה.

ג. ספר שבולי הלקט ענין תפילה סימן לו

מצאתי בדברי הגאונים ז"ל... מה שקורא החזן ושותק העולה לקרות [כלו' קורא בשקט] אי נמי קרי בהדיא [בקול רם] לא שפיר הוא ולא נפיק ידי חובתיה אותו המברך על התורה בקריאת החזן, דלא אשכחן דבכי האי גוונא יכול אינש לשוויי שליח.

ד. שו"ת שרידי אש חלק א סימן קסט

והגרע"א כתב דש"ץ חרש פסול והביא רא"י מפרק הי' קורא, שמי שאינו שומע לא יקרא את המגילה. ולכאורה קשה, הרי השומע אינו חרש ולמה לא יצא? ויש מהאחרונים שרצו להוכיח מזה דמטעם שליחות נגעו בזה, אבל באמת אין זו ראייה, שהדין שומע כעונה הוא רק אם שמע קריאה כהלכתה, ואם הקורא אינו שומע אין זו קריאה כהלכתה ועל קריאה כזו לא אמרו שומע כעונה. ויש להאריך בזה.

ה. שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן נח:ד

בעיקר דין ערבות צ"ע מהא דמבואר בר"ה כ"ט ע"א שבכל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין אם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא, ופרש"י שם בד"ה חוץ דהוא משום דלא ליתנהי ולא ליברך, ואף על גב שאני ערב לו שאם ירצה לאכול שצריך לברך, מ"מ אין זה מועיל לברכה, וכללל הוא דברכת הנהנין רק אם אוכל המברך יכול להוציא אבל לא כשאינו אוכל חוץ מברכת הגפן של קידוש והמוציא לחם של מצה וכן בליל א' דסוכות כיון שחייבין באכילה, ויותר מזה מבואר ביו"ד סי' א' בט"ז ובש"ך, שאפ"י בתרומה אין הבעה"ב יכול לתרום ולבקש מאחר שיברך עבורו אף על גב דמצוה קעביד, כיון שיכול לעשות שליח שהוא גם יפריש וגם יברך, לא מחלקין שהאחד יעשה המצוה והשני יברך, משא"כ במצה ושאר מצוות שבגופו כיון שאינו יכול לעשות שליח למעשה המצוה יכול להיות שלוחו עבור הברכה בלבד עי"ש. ולעומת זה מבואר במשנ"ב סי' ח' ס"ק כ"ד מהארצות החיים שבציצית יכול לברך לאחרים אף על פי שהוא עצמו אינו מתעטף, ולכאורה קשה מאחר ואינו חייב ללבוש בגד של ד' כנפות ולהתחייב בציצית ה"ז דומה לברכת הנהנין ואמאי מוציא... ונראה דמ"מ יש ערבות לסייע לכל הרוצה לעשות מצוה ומה"ט רשאי גם לברך עבורו ולא דמי לברכת הנהנין שאין שום מצוה באכילה...

אך צ"ע במי שכבר נטל ידיו וברך על נטילת ידים האם מחשיבו כמחויב לברך המוציא ויכול אחר לפוטרו מדין ערבות... נלענ"ד דה"ז דומה למסוכן שאוכל אפ"י ביהכ"פ אף על גב דודאי חייב לאכול אפ"י אין אחר מברך עבורו מפני שאינו חייב לאכול רק חייב לשמור על נפשו ולא להסתכן, וכן אם אחד נשבע לאכול לחם חיובו הוא רק כדי שלא לעבור על שבועתו אבל אינו חייב לאכול לחם. וה"נ כשנטל ידיו אינו חייב לאכול לחם אלא כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, וכן באכילת פת בשבת אף על גב שאם אינו רוצה לצום חייב לאכול פת מ"מ אין אחר מברך עבורו שחיובו רק להתענג ולא לאכול בדוקא...

ו. רא"ש מסכת מגילה פרק ג סימן א

ומ"מ גם העומד לקרות יקרא בנחת ובדקדוק עם שליח צבור שלא תהא ברכה לבטלה. ואותו שאינו יודע לקרות אין ראוי שיקראהו שליח צבור והויא ברכה לבטלה ולא מסתבר שהוא יברך על קריאת שליח צבור.

ז. שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קלט

ב: מי שאינו יודע לקרות, צריך למחות בידו שלא יעלה לספר תורה; ואם צריכים לזה שאינו יודע לקרות, לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר זולתו, אם כשיקרא לו ש"צ מלה במלה יודע לאומרה ולקרותה מן הכתב, יכול לעלות; ואם לאו, לא יעלה.

ג: סומא אינו קורא, לפי שאסור לקרות אפ"י אות אחת שלא מן הכתב, (ומהרי"ל כתב דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקרין בתורה לעם הארץ).

נשים בז' העולים

ה. מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יח:ד-ה

בתשעה באב, ארבעה פסוקים משל ירמיה, המאוס מאסת את יהודה, עד כי אתה עשית את כל אלה, ושני מזמורים הללו, אלקים באו גוים בנחלתך, ועל נהרות בבל; ואף על פי שבכל מקום דברי קדושה [כתובים] מקדימין לדברי קבלה [נביאים], בזה דברי קבלה מקדימין לדברי קדושה.

יש שקורין ספר קינות [איכה] בערב, ויש שמאחרין עד הבקר לאחר קריאת התורה, שלאחר קריאת התורה עומד אחד, וראשו מתפלש באפר, ובגדיו משולשין, וקורא בבכייה וביללה. אם יודע הוא לתרגמו מוטב, ואם לאו נותנו למי שיודע לתרגמו בטוב, ומתרגם לפי שיבינו בו שאר העם והנשים והתינוקות, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים, וכל שכן זכרים, וכן הן חייבות בקריאת שמע ובתפילה ובברכת המזון ובמזוזה, ואם אינן יודעות בלשון הקודש, מלמדין אותן בכל לשון שיכולות לשמוע וללמוד. מיכן אמרו, המברך [ברכת המזון] צריך שיגביה קולו משום בניו הקטנים ואשתו ובנותיו.

ט. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפב:ג

הכל עולים למנין שבעה, אפילו אשה וקטן שיודע למי מברכין, אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור.

י. מגן אברהם סימן רפב ס"ק ו

משמע מכאן [מלשון השו"ע] דאשה חייבת לשמוע קריאת התורה ואף על פי שנתקנה משום ת"ת, ונשים אינן חייבות בת"ת, מ"מ מצוה לשמוע כמו מצות הקהל שהנשים והטף חייבים בה עס' קמ"ו. ומיהו י"ל דאף על פי שאינן חייבות, עולות למנין, וכ"כ התוספות סוף ר"ה. אבל במסכת סופרים פ"ט כתוב "הנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים ומצוה לתרגם להם שיבינו" עכ"ל. וכאן נהגו הנשים לצאת חוצה:

יא. רב אלישיב – קובץ תשובות ג:או"ח מה, רגשי לב ז:טז:כו

יב. ר' פרימר, טרדישון, הערת שוליים פה

R. Ahron Soloveichik, in a conversation with Dov I. Frimer (3 Tammuz 5757 – July 8, 1997), maintained that men and women share the same obligation (or lack thereof) in both *tefilla be-tsibbur* (including the obligation to pray three times a day...) and *keri'at ha-Torah*. However, even where women are personally obligated, R. Ahron Soloveichik posited that they are, nonetheless, specifically excluded by *Hazal* from counting towards a *minyan* or serving as a *hazzan* or *ba'alat keriah* because of *kevod ha-tsibbur*. R. Soloveichik acknowledged, however, that the accepted practice among women is not in accordance with his view.

יג. תוספות מסכת ראש השנה דף לג. "הא ר' יהודה"

ור"י ב"ר יהודה מביא ראיה דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא מדאמרינן (מגילה דף כג.) הכל עולה למנין שבעה ואפי' אשה ואפי' קטן ואף על גב דאשה אינה מצווה לעסוק בתורה

יד. ר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף יג עמוד א

הכל עולין למנין שבעה ואפילו אשה ואפי' קטן. פי' עולין להשלים קאמר ולא שיהו כולם קטנים ולא נשים דכיון דלאו בני חיובא נינהו לא מפקי לגמרי.

טו. ר' שלום מרדכי שבדרון, דעת תורה או"ח רפב:ג

וע' תוס' ר"ה לג. דקרה"ת אינו תלוי במצות לימוד תורה, וכבר רמז המג"א בעצמו לזה. ועי' גיטין מ. [א"ר יהושע בן לוי: עבד שהניח תפילין בפני רבו - יצא לחירות. מיתבי, 'לוה הימנו רבו, או שעשאו רבו אפוטרופוס, או שהניח תפילין בפני רבו, או שקרא שלשה פסוקים בבהכ"נ בפני רבו - ה"ז לא יצא לחירות! וכו'] ואם עבד חייב בקרה"ת, מאי רבותא דלא יצא לחירות? [וי"ד רסז:ע, והרי דעבד פטור מקרה"ת בצייבור, ו"כ הוא הדין אשה!]

טז. שו"ת יחזה דעת חלק ד סימן כג

אמנם במסכת סופרים (פרק י"ח הלכה ד') איתא, שצריך לתרגם קריאת ספר תורה בשביל עמי הארץ והנשים, שהנשים חייבות לשמוע קריאת התורה כאנשים. (וע' בערך השלחן סי' רפב סק"ד בשם הסמ"ג). ברם בקושטא אי אפשר לפרש דברים כפשוטם, וכדמוכח בתוספות ראש השנה (ל"ד ע"א), ובהרא"ש קידושין (פרק א' סוף סימן מ"ט), שהנשים פטורות מקריאת ושמיעת ספר תורה. וכן כתב רבינו יצחק בן גיאת, הביאו הרב רבי דוד אבודרהם בספרו (דף י"א סע"א). וכן כתב בהדיא המאירי (מגילה כ"ג ע"א) שנשים פטורות משמיעת ספר תורה. וראיתי במעשה רוקח (בפרק י"ב מהלכות תפלה הלכה י"ז) שעמד גם כן בקושיא היאך הנשים עולות למנין שבעה והרי פטורות הן מתלמוד תורה. וכתב ליישב קצת על פי דברי מסכת סופרים הנ"ל, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר תורה כאנשים. ע"ש. ולא זכר מדברי הפוסקים הנ"ל. וראיתי למרן החיד"א זצ"ל בכסא רחמים על מסכת סופרים שם, שכתב, שמלת חייבות לאו דוקא,

שהרי נשים פטורות לגמרי מתלמוד תורה, אלא מנהג טוב בעלמא הוא, ולכן פשטה ההוראה בכל גלילותינו שאין הנשים הולכות לשמוע קריאת ספר תורה בעזרת נשים אלא איזה זקנות, וגם הן אינו בדרך קבע. (וראה עוד בברכי יוסף סימן רפב סק"ד מה שכתב על המגן אברהם שהביא דברי מסכת סופרים הנ"ל להלכה). ע"ש. והגאון רבי יהודה עייאש במטה יהודה (סימן רפ"ב סק"ז) כתב גם כן שבדאי אין חיוב מן הדין על הנשים לשמוע קריאת ספר תורה, שהרי פטורות הן מתלמוד תורה, ולשון חייבות שבמסכת סופרים לאו דוקא הוא, אלא זהירות בעלמא. תדע שמסיים שם וכן חייבות בקריאת שמע ותפלה וכו'. והרי שנינו (ברכות כ' ע"א) שנשים פטורות מקריאת שמע, אלא ודאי שהוא דרך זהירות בעלמא שיהיה להן שכר טוב בקיום שמיעת קריאת ספר תורה, וקבלת עול מלכות שמים. עכת"ד

יז. ערוך השולחן אורח חיים סימן תרעו סעיף ה

ואמת שכן הוא במס' סופרים [פ"כ ה"ו] וז"ל "המדליק מברך להדליק נר ואומר הנרות האלו אנו מדליקין וכו' ועל ישועתך ברוך אתה ד' שהחיינו ואומר שעשה נסים וכו'" עכ"ל... ונ"ל ברור דגם במס' סופרים אין הכוונה שיאמר השתי ברכות אחר הנרות הללו וראיה שהרי הטור כתב לעשות הג' ברכות ביחד ואח"כ כתב בשם מס' סופרים לומר הנרות הללו ושכן היה נוהג מהר"ם והרא"ש ז"ל ע"ש הרי להדיא שכן פירשו הכוונה. או שטעות הוא במסכת סופרים וצ"ל השתי ברכות מקודם דהרבה טעות נפלו בה כידוע וכן עיקר לדינא וגם מהר"ם עשה כן וכן הוא בתשו' מהרי"ל וכן אנו נוהגים:

יח. משנה מסכת ברכות פרק ג משנה ג

נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון:

יט. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כג עמוד א

תנו רבנן: הכל עולין למנין שבעה, ואפילו קטן ואפילו אשה. אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד צבור.

כ. תוספתא מסכת מגילה (ליברמן) פרק ג:יא

ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה ואם רצו להוסיף אל יוסיפו דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומ' ביום טוב חמשה וביום הכפורים שבעה ובשבת ששה ואם רצו להוסיף מוסיפין והכל עולין למנין שבעה אפי' אשה אפי' קטן אין מביאין את האשה לקרות לרבים

כא. משנה מסכת מגילה פרק ד משנה ו

קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו

כב. רש"י מסכת מגילה דף כד עמוד א

קטן אינו פורס על שמע - לפי שהוא בא להוציא רבים ידי חובתן, וכיון שאינו מחויב בדבר - אינו מוציא אחרים ידי חובתן.

כג. בית יוסף אורח חיים סימן נג

ומדברי רבינו ודברי המפרשים שכתבתי משמע בהדיא שקטן אינו רשאי לירד לפני התיבה אפילו באקראי בעלמא ויש לתמוה על מה שנהגו שקטן יורד לפני התיבה במוצאי שבתות להתפלל תפלת ערבית ואפשר לומר דלא הקפידו חכמים אלא בתפלת שחרית שיש בברכת יוצר ובתפלה קדושה וגם שצריך שליח ציבור לחזור התפלה להוציא הרבים ידי חובתן וקטן כיון דלאו בר חיובא הוא אינו מוציאם כדתנן כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן. ושמעתי שהרב ה"ר יוסף אבודרהם קרא תגר על מנהג זה שנהגו הקטנים לירד לפני התיבה במוצאי שבתות והסכים על ידו הרב הגדול מה"ר יצחק די ליאון ז"ל לבטל המנהג. ומצאתי להרשב"א שכתב בתשובה (ח"א סי' רלט) בשם הראב"ד דטעמא דתנן דקטן אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה דכיון דברכות ותפלות דרבנן נינהו וקטן שהגיע לחינוך דרבנן הוי אמינא אתי דרבנן ומפיק דרבנן קמ"ל דמשום כבוד הצבור לא עבדינן גנאי הוא לצבור שהקטן מוציאן עכ"ל. ולפי טעם זה יש מקום למנהג לומר שהצבור מוחלים על כבודם ואפילו למאי דפירש רש"י דטעמא דמתניתין משום דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן איכא למימר דתפלת ערבית שאני דרשות היא (ברכות כז:):

כד. משנה מסכת מגילה פרק ב:ד

הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן. רבי יהודה מכשיר בקטן.

כה. שו"ת הריב"ש סימן שכו

אינו מצטרף לעשרה שצריך לקריאת התורה, אלא צריך שיהו בבית הכנסת עשרה כולם גדולים, אלא מפני שאין הכל בקיאים בקריאת התורה, לא הטריחו הצבור להביא שבעה גדולים היודעים לקרות בתורה. וכשהתקינו שיהיו שבעה קורין בתורה, היתה התקנה שהקטן היודע לקרות יעלה למנין ז', כדי שלא להטריח הצבור להיות כל הז' גדולים, ואולי לא ימצאום יודעים לקרות. ואפי' אשה התירו מטעם זה, אם לא מפני כבוד הצבור